

ASSERIA 8

Muzej antičkog stakla Zadar, Grad Benkovac, Zadar 2010, 404 stranice, naknada 800 primjeraka

ASSERIA 8

Museum of Ancient Glass Zadar, City of Benkovac, Zadar 2010, 404 pages, printing run 800 copies

Dana 20. lipnja 2011. godine u prostorijama Zavičajnog muzeja Benkovac u Benkovcu široj javnosti je službeno predstavljen novi, 8. svezak časopisa Asseria. U predstavljanju časopisa sudjelovali su prof. dr. sc. Robert Matijašić, rektor Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, prof. dr. sc. Klara Buršić-Matijašić, predstojnica Odsjeka za povijest Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, prof. dr. sc. Slobodan Čače s Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru, doc. dr. sc. Tomislav Fabijanić s Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru te u ime izdavača gospodin Branko Kutija, gradonačelnik Grada Benkovca i dr. sc. Ivo Fadić, ravnatelj Muzeja antičkog stakla u Zadru.

Kada je riječ o samom izgledu, časopis je objavljen u prepoznatljivom formatu s visokom kvalitetom grafičke obrade fotografija i priloga. Svi članci pisani su dvojezično, na hrvatskom i engleskom jeziku. Tiskano izdanje prati izdanje časopisa u elektronskom obliku na CD-rom-u. Na ukupno 404 stranice novi broj časopisa donosi pet radova od kojih četiri izvorna znanstvena rada i jedan pregledni članak.

Novi broj časopisa posvećen je, u povodu dvadesete obljetnice smrti, jednom od najznačajnijih istraživača antičke sjeverne Dalmacije prof. dr. sc. Julijanu Mediniju (1939. – 1990.). Tijekom svog znanstveno-istraživačkog rada Julijan Medini dao je najveći doprinos u proučavanju orijentalnih kultova, posebno Kibebe – Velike Majke, zatim autohtonih kultova, ustroju i društvu liburnskih municipija te drugim problemima antičke arheologije vezanim uz područje Liburnije u sklopu rimske Dalmacije. Slijedom navedenog, radovi koji su odabrani za objavu u ovom broju časopisa slijede tematiku kojom se bavio pokojni Julijan Medini.¹

U prvom radu pod nazivom *Bibliografija Julijana Medinija s prikazom njegovih radova* autorica Zrinka Serventi donosi opsežan pregled i kratak osvrt na bogat opus radova Julijana Medinija (str. 11–94). U radu se donosi kronološki pregled ukupno 49 radova koji su objavljeni u razdoblju od 1965. do 1993. godine u svim relevantnim publikacijama s područja arheologije, povijesti, povijesti umjetnosti i etnologije na prostoru bivše Jugoslavije. Među ostalim, autorica donosi kratak pregled magistarskog i doktorskog rada Julijana Medinija kao i dva rada koja su kao pretisak i prijevod ranijih radova objavljena posthumno u čast autora.

On 20 June 2011, the new, 8th issue of the journal Asseria was officially presented to the wider public at the Local Heritage Museum in Benkovac. The journal was presented by Dr Robert Matijašić, Rector of the Juraj Dobrila University in Pula, Professor Klara Buršić-Matijašić, Head of the History Department of the Juraj Dobrila University in Pula, Professor Slobodan Čače of the History Department of the University of Zadar, Dr. Tomislav Fabijanić, Assistant Professor at the Department of Archaeology of the Zadar University and, on behalf of the publisher, Mr Branko Kutija, Mayor of Benkovac and Dr Ivo Fadić, Director of the Museum of Ancient Glass in Zadar.

As for its visual identity, the journal was published in its recognisable format with high quality graphical presentation of the photographs and texts. All the articles appear in both Croatian and English. The printed edition is accompanied also by an electronic version on CD. The 404 pages of the new volume bring five works, four of them original scientific papers and one review paper.

The latest issue of the journal is dedicated, commemorating the 25th anniversary of his death, to one of the most significant scholars of Late Antiquity in Dalmatia, Prof. Julijan Medini (1939–1990). During his career as a scholar, Julijan Medini gave a major contribution to the study of oriental cults, especially Cybele – the Great Mother, but also of indigenous cults, the organisation and society of Liburnian municipia and other issues in classical archaeology pertaining to Liburnia as part of Roman Dalmatia. The works chosen for publication in this issue, therefore, follow the subjects dealt with by the late Julijan Medini.¹

In the first work titled *A Bibliography of Julijan Medini with a Review of his Works*, the author Zrinka Serventi presents a comprehensive outline and a brief review of Julijan Medini's rich opus (pp. 11–94). A total of 49 of his works are presented chronologically, all published between 1965 and 1993 in all the relevant publications dealing with archaeology, history, art history and ethnology in the area of the former Yugoslavia. Amongst other things, the author presents a brief overview of Julijan Medini's master's and doctoral dissertations, as well as two works that were published posthumously in honour of their author as reprints and translations of earlier works.

In her work *Unpublished Pendants from Asseria: A Contri-*

¹ UREDNIŠTVO, *Asseria* 8, Zadar, 2010, 6–8.

¹ EDITORIAL BOARD, *Asseria* 8, Zadar, 2010, 6–8.

U radu *Neobjavljeni privjesci iz Aserije: prilog poznavanju liburnske nošnje* autorica Sineva Kukoč s Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru obrađuje bronzane štapičaste privjeske s prstenastom glavom koji su pronađeni na širem području Aserije i danas se čuvaju u Zavičajnom muzeju Benkovac u Benkovcu (str. 95–130). Ukupno je obrađeno pet privjesaka od kojih su tri sačuvana u cijelosti dok kod dva nedostaje glava. Svi obrađeni primjerci su lijevani i šuplji s rupicom na spoju izduženog tijela i prstena. Rupice su imale funkciju međusobnog spajanja odnosno vješanja ili pričvršćivanja privjesaka.

Iako navedeni tip privjeska do sada nije bio poznat u liburnskoj nošnji autorica pronalazi likovne sličnosti aserijskih primjeraka s predmetom iz groba 3 iz Nina, odnosno u liburnskim iglama s pomičnim prstenom na vrhu iz Nadina koje se datiraju u 9. i 8. stoljeće. Direktnu analogiju pak pronalazi u šupljim štapičastim privjescima okrugla do kvadratična presjeka s prstenastom glavom romboidna presjeka iz groba s ukopom ženske osobe iz Ostočca kod Cazina (japodski kulturni krug). Kao prilog, u grobu je pronađena bogata pogrebna nošnja među kojom i navedeni privjesci koji prema položaju nalaza unutar groba upućuju na zaključak da su bili dio pojasa pokojnice. Isti tip privjeska pronađen je na nizu drugih nalazišta: gradinskom naselju Stražbenica u Vrepcu, u depou (?) kod Gračanice u sjevernoj Bosni, u grobu 62 u Kopolju, u Beloj krajini u Sloveniji i dr. nalazištima koji se datiraju u razdoblje 8. i 7. st. pr. Kr. S obzirom na područje rasprostranjenosti i brojnost nalaza vidljivo je da su štapičasti privjesci najčešći u japodskoj kulturnoj skupini. Primjerci vrlo slični štapičastim javljaju se i u drugim kulturnim skupinama na području Europe. Najbliže analogije autorica pronalazi u picenskoj kulturi u privjescima u obliku klina koji je bio sastavni dio muške i ženske opreme. Također, štapičasti privjesci su srodni privjescima u obliku „ražnjića“, ključa i žezla. U prapovijesnom razdoblju ključ predstavlja ženski božanski atribut.

Proučavajući različite vrste privjesaka na širem području, Italije, Slovenije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine, autorica dolazi do zaključka da su štapičasti privjesci iz Aserije proizvod geometrijskog stila masivnog nakita i dijelova odijela (9.–8./7. st. pr. Kr.) koji se javlja na širem području od Bele Krajine (Črnomelj) u Sloveniji preko nalazišta u Lici do onih u Bosni i Hercegovini.

Također, proučavajući raznovrsnost ukrasa i nakita kroz duže povijesno razdoblje autorica dolazi do zaključka da su se privjesci iz Aserije najvjerojatnije vješali o pojas na ženskoj nošnji, no ne isključuje niti mogućnost njihove uporabne funkcije. Moguću ulogu štapičastih privjesaka u nošnji autorica vidi u *sindžiru*, tradicionalnom privjesku iz okolice Benkovca, koji potječe iz 19. stoljeća, a kojeg su žene nosile o pojasu. *Sindžir* je složen privjesak koji se sastoji od okruglog elementa na vrhu, obješenih ključeva, britve – noža i bušila ili praljka. Navedeni predmet simbolizira „gospodaricu kuće“.

U radu *Komemoratori i pokojnici s liburnskog cipusa: tko su, što su i odakle su?* autorica Anamarija Kurilić s Odsjeka za povijest Sveučilišta u Zadru analizira etničku pripadnost i građansko-pravni status komemoratora i pokojnika čija

tribution to the Understanding of Liburnian Attire, the author Sineva Kukoč of the Department of Archaeology of the University of Zadar deals with bronze rod-shaped pendants with annular head found in the wider area of Asseria and kept today at the Local Heritage Museum in Benkovac (pp. 95–135). A total of five pendants were analysed, three of them entirely preserved and two with a head missing. All the analysed specimens were cast and hollow with a hole at the connection of the elongated body and the ring. The function of the holes was to enable the pendants to be connected to one another, or to hang them or sew them onto another object.

Although the mentioned type of pendant was not known to be a part of Liburnian attire, the author discerned some visual similarities between the Asserian specimens and an item from grave 3 in Nin, i.e. the Liburnian pins with a movable ring at the top from Nadin, dated to the 9th and 8th centuries. She finds a direct analogy in the hollow rod-shaped pendants with round to square cross-sections and annular head with rhomboid cross-section from a female burial from Otočac near Cazin (Iapodian cultural circle). The same type of pendant was found at a number of other sites: the hillfort settlement Stražbenica in Vrebac, in the depot (?) near Gračanica in northern Bosnia-Herzegovina, in grave 62 in Kopolje, in Bela Krajina and other sites dated to the 8th and 7th century BC. With regard to the distribution area and the number of finds, it is evident that rod-shaped pendants are the most common in the Iapodian cultural group. Specimens very similar to the rod-shaped ones appear in other cultural groups in Europe. The author finds the closest analogies in the wedge-shaped pendants of the Picenian culture, which were an integral part of male and female attire. In addition, the rod-shaped pendants are related to pendants in the shape of spits, keys and sceptres. In the prehistoric period, the key represents an attribute of female divinity.

Analysing the different types of pendants in the wider area, from Italy, Slovenia, Croatia and Bosnia-Herzegovina, the author concludes that the rod-shaped pendants from Asseria are the product of the geometrical style of massive jewellery and attire (9th–8th/7th ct. BC) that appears in the wider area from Bela Krajina (Črnomelj) in Slovenia through to sites in Lika and Bosnia-Herzegovina.

In addition to this, after studying the diversity of ornamentation and jewellery over an extended period in history, the author concludes that the pendants from Asseria were most probably hung onto belts on the female attire, but she does not exclude a possible utilitarian role. One of the possible roles of the rod-shaped pendants in attire, according to the author, is the *sindžir*, a traditional pendant from the Benkovac surroundings, dating to the 19th century, worn by women on their belts. The *sindžir* is a composite pendant consisting of a round element at the top, keys hanging from it, a razor-knife and a *bušilo* or *praljka*. This item symbolises the “mistress of the house”.

In her work *Commemorators and the Deceased on Liburnian Cippi: Who Were They, What Were They and Where Did They Come From?*, the author Anamarija Kurilić from the History Department of the University of Zadar analyses the ethnicity and civic status of the commemorators and the deceased whose names appear on Liburnian tombstones – cippi (pp. 131–274). A total of 75 tombstones are analysed in

se imena javljaju na liburnskim nadgrobnim spomenicima – cipusima (str. 131–274). U radu je obrađeno ukupno 75 nadgrobnih spomenika od kojih 35 primjeraka potječe iz Aserije, 18 iz Zadra, po 4 iz Nina, Korinuma i otoka Krka, 3 iz Nadina, 2 iz Alverije te po 1 iz Varvarije, Starigrada, Senja i otoka Raba. Uz navedene, za jedan primjerak nije utvrđeno točno mjesto nalaza (Zadar ili Nin).

Prilikom utvrđivanja etničke pripadnosti i građansko-pravnog statusa osoba zabilježenih na spomenicima autorica je koristila njihova imena i imenske obrasce pri čemu je za određivanje etničke pripadnosti, uz određene iznimke, uglavnom koristila osobna imena (134–137) dok je za određivanje građansko-pravnog statusa, u nedostatku drugih podataka na natpisu koristila imenske obrasce i njegove sastavne elemente (137–139).

U drugom dijelu rada autorica donosi katalog spomenika. Na temelju imenskih obrazaca katalog je podijeljen na osobe sa sigurnom liburnskom pripadnošću (rimski građane i osobe neodredivog građansko-pravnog statusa), osobe s vjerojatnom liburnskom pripadnošću (rimski građani), osobe koje su ili liburnski etnički pripadnici ili doseljenici (rimski građani), osobe s vrlo vjerojatnom italiskom ili drugom doseljeničkom pripadnošću (rimski građani), osobe s neodređenom etničkom pripadnošću (rimski građani, oslobođenici i vrlo vjerojatni oslobođenici; robovi i vrlo vjerojatno robovi) i osobe neodređene etničke pripadnosti i građansko-pravnog statusa. Analizom spomenika utvrđeno je da od ukupnog broja 24 pripadaju osobama koje su podjednako mogle biti starosjedilačkog ili doseljeničkog podrijetla, 21 primjerak se može pripisati doseljenicima i njihovim potomcima, 8 starosjedilačima, 6 robovima i 7 oslobođenima.

Uz etničku pripadnost osoba čija se imena nalaze na cipusima autorica za većinu spomenika donosi procijenjenu vrijednost temeljenu na vrsti kamena, dimenziji kamenog bloka iz kojeg je spomenik izrađen te zanatskoj i umjetničkoj razini ukrasa.

U završnom dijelu rada autorica donosi katalog imena, i to abecedni popis gentilnih i osobnih imena s detaljnim opisom mogućeg podrijetla i rasprostranjenosti. Na osnovi procijenjene vrijednosti spomenika autorica zaključuje da cipusi spadaju u skupinu skupih proizvoda čiji su naručitelji najvjerojatnije bile imućne i vrlo imućne osobe. Također, analizom natpisa na cipusima utvrđeno je da svi primjerci pripadaju civilnom stanovništvu.

U radu *Reljefno ornamentirani vrčići sirijske staklarske produkcije s područja južne Liburnije* autori Ivo Fadić i Berislav Štefanac (Muzej antičkog stakla u Zadru) obrađuju 24 staklena vrčića s reljefno ornamentiranim tijelom (str. 275–350). Na temelju analize staklarskih proizvoda pronađenih u nekropolama na području antičke Liburnije utvrđeno je da je većina građe uvezena s područja istočnog Mediterana (Egipta, Sirije, Palestine, Cipra i Grčke), srednje i sjeverne Italije. Uvoz iz drugih proizvodnih centara Rimskog Carstva zastupljen je s manjim brojem primjeraka.

Među uvoznom staklarskom robom posebno se ističu skupocjeni proizvodi sirijsko-palestinskih staklarskih radionica koji su zastupljeni s većim brojem tipoloških i

the article, 35 of which originate in Asseria, 18 are from Zadar, 4 from Nin, another 4 from Corinium, 4 from the island of Krk, 3 from Nadin, 2 from Alveria and one from Varvaria, Starigrad, Senj and the island of Rab. In addition to this, there is also one specimen whose precise site of discovery is unknown (Zadar or Nin).

In establishing the ethnicity and civic status of the individuals commemorated on the tombstones, the author used their names and naming patterns, mostly using personal names to establish ethnicity, with some exceptions (134–137), while using naming patterns and their elements, in the absence of other data on the inscriptions, to establish their civic status (137–139).

In the second part of the paper, the author brings a catalogue of monuments. Based on the naming patterns the catalogue is divided into individuals of certain Liburnian ethnicity (Roman citizens and individuals of uncertain civic status), individuals of probable Liburnian ethnicity (Roman citizens), individuals who are either of Liburnian ethnicity or are immigrants (Roman citizens), individuals of probable Italic or other immigrant ethnicity (Roman citizens), individuals of uncertain ethnicity (Roman citizens, freedmen and individuals who were very likely freedmen, slaves and individuals who were very likely slaves) and individuals of uncertain ethnicity and civic status. The analysis of the tombstones revealed that 24 belong to individuals that may equally have been either of native origin or immigrants, 21 could be attributed to immigrants and their descendants, 8 to the individuals of native origin, 6 to slaves and 7 to freedmen.

In addition to the ethnicity of the individuals whose names appear on the *cippi*, for the majority of tombstones the author also states the estimated value based on the type of stone, the size of the block of stone from which the tombstone was made and the craftsmanship and artistic level of the ornamentation.

In the final part of her work, the author brings a catalogue of names, more specifically an alphabetical list of the *gentilicia* and *cognomina* (personal names) with detailed descriptions of possible origin and distribution. Based on the estimated value of the tombstones the author concludes that the *cippi* should be counted among expensive products commissioned most probably by wealthy and very wealthy individuals. The analysis of the inscriptions on the *cippi* also revealed that all the specimens belong to civilians.

In their paper *The Small Relief Decorated Jugs Produced in Syrian Glass Workshops and Found in the Territory of Southern Liburnia*, the authors Ivo Fadić and Berislav Štefanac (Museum of Ancient Glass in Zadar) deal with 24 small glass jugs with bodies ornamented in relief (pp. 275–350). The analysis of the glassware found at necropolises in the area of ancient Liburnia revealed that most of the material was imported from the eastern Mediterranean (Egypt, Syria, Palestine, Cyprus and Greece), central and northern Italy. There are fewer specimens originating in the other production centres of the Roman Empire.

Among the imported glassware, it is the expensive products of the Syro-Palestinian glass workshops that stand out. They appear in a large number of types and forms characterised by mould-blown glass. A smaller number of specimens are characterised by faceted ornaments. As mentio-

oblikovnih varijanti koje karakterizira reljefno ornamentirano tijelo puhanu u kalup. Manji broj primjeraka karakterizira facetirani ukras. Kako je navedeno, od velikog broja različitih tipoloških i oblikovnih varijanti autori obrađuju 24 vrčica s reljefno ornamentiranim tijelom. S obzirom na motiv ukrasa i oblik tijela proizvodi su kategorizirani u osam skupina: cilindrični vrčići s motivom dionizijskih simbola, cilindrični vrčići s raznolikim biljnim i životinjskim motivima, cilindrični vrčići s vegetabilnim motivima, vrčići ovoidna tijela s motivom vitica, vrčići ovoidna tijela s motivom rombova, vrčići ovoidna tijela s okomitim reljefnim rebrima, vrčić bikonična tijela s ukrasom reljefnih arkada i linija i vrčić kruškolika tijela ukrašen raznolikim reljefnim motivima. Tipološki su najzastupljeniji cilindrični vrčići s dionizijskim motivima (8 primjeraka), cilindrični vrčići s vegetabilnim motivima (5 primjeraka), vrčići ovoidna tijela s okomitim reljefnim rebrima (5 primjeraka), vrčići ovoidna tijela s motivom rombova (2 primjerka) dok su ostali tipovi zastupljeni s po jednim primjerkom. Od ukupnog broja obrađenih skupocjenih staklarskih proizvoda iz sirijsko-palestinskih radionica 17 primjeraka potječe iz antičkih nekropola Zadra, dok za ostale primjerke ne postoje podaci o točnom mjestu nalaza, odnosno ne može se sa sigurnošću utvrditi da li potječu iz Zadra, Nina ili Aserije.

Na temelju analize skupocjene staklarske građe proizašle iz sirijsko-palestinskih staklarskih radionica te usporedbe građe s ostalim dijelovima Rimskog Carstva vidljivo je da su obrađeni proizvodi na području južne Liburnije zastupljeni s većim brojem tipoloških i oblikovnih varijanti. Također, većina obrađenih proizvoda prvenstveno se javlja na nalazištima istočnog Mediterana, dok u zapadnim dijelovima Carstva nisu zabilježeni (što se prvenstveno odnosi na vrčice s dionizijskim motivima). Među raritetne primjerke spadaju i cilindrični vrčići s motivom maslinovih grančica (5 primjeraka) koji su osim s područja južne Liburnije poznati preko nekoliko analogija s istočnog Sredozemlja. Slično je i s ostalim obrađenim proizvodima koji su u ostalim dijelovima Mediterana zastupljeni s vrlo malim brojem primjeraka.

Analizom staklarskih proizvoda iz sirijsko-palestinskih radionica i analogijom s drugim nalazištima autori dolaze do zaključka da je područje južne Liburnije imalo vrlo razvijene trgovačke veze s istočnim Mediteranom od ranog 1. do sredine 2. stoljeća nakon Krista. Prostor južne Liburnije ujedno je i najzapadnije područje s većom količinom staklarskih proizvoda proizašlih iz sirijsko-palestinskih radionica. Na temelju obrađene građe autori dolaze do zaključka da velika prisutnost skupocjenih staklarskih proizvoda na području južne Liburnije upućuje na postojanje bogatih klijenata koji su si mogli priuštiti kupnju skupocjenih staklarskih proizvoda.

U radu *Prinos Aserije poznavanju organizacije Dalmacije u epohi cara Justinijana* autor Željko Tomičić s Instituta za arheologiju iz Zagreba (str. 351–400) na temelju arheoloških spoznaja raspravlja o položaju i ulozi Aserije za vrijeme povijesnih zbivanja u Dalmaciji tijekom 6. stoljeća.

U sferi proučavanja autora nalaze se dogradnje na vanjskom plaštu zapadnog bedema nastale tijekom kasne antike kada je na vanjskom licu monumentalnog za-

ned earlier, from among the large number of different types and forms, the authors have selected for their analysis 24 small jugs with bodies ornamented in relief. Based on the ornamental motifs and shape of the body the products have been divided into 8 categories: small cylindrical jugs with Dionysiac motifs, small cylindrical jugs with various vegetal and faunal motifs, small cylindrical jugs with vegetal motifs, small jugs with ovoid bodies with tendril-scroll motifs, small jugs with ovoid bodies decorated with lozenge motifs, small jugs with ovoid bodies decorated with vertical relief ribs, a small jug with a biconical body decorated with relief arcades and lines and a small jug with a pear-shaped body decorated with diverse relief motifs. In terms of typology, the most numerous are small cylindrical jugs with Dionysiac motifs (8 specimens), small cylindrical jugs with vegetal motifs (5 specimens), small jugs with ovoid bodies decorated with vertical relief ribs (5 specimens), small jugs with ovoid bodies with lozenge motifs (2 specimens), while the other types appear with only one specimen each. Of the total number of analysed expensive glassware from the Syro-Palestinian workshops, 17 specimens come from the ancient necropolises in Zadar, while for the other specimens there is no information on the precise site of discovery i.e. it cannot be said with any certainty whether they come from Zadar, Nin or Asseria.

The analysis of the expensive glassware from the Syro-Palestinian workshops and the comparison of the material with other parts of the Roman Empire clearly demonstrates that the analysed products appear in Southern Liburnia in a greater number of typological and artistic variants. In addition to this, most of the analysed products appear primarily on eastern Mediterranean sites and have not been recorded in the western parts of the Empire (this primarily refers to the small jugs with Dionysiac motifs). Small cylindrical jugs with olive-branch motifs (5 specimens) can also be counted among rare specimens. In addition to the area of southern Liburnia, they are also known through several analogies from the eastern Mediterranean. Something similar can be said also of the other analysed specimens, represented in other parts of the Mediterranean in only small numbers.

The analysis of glassware from Syro-Palestinian workshops and the analogies with other sites lead the authors to conclude that the area of southern Liburnia had well developed trade connections with the eastern Mediterranean from the early 1st to the middle of the 2nd century AD. The area of southern Liburnia is also the westernmost area where significant amounts of glassware from Syro-Palestinian workshops have been found. Based on the analysed material, the authors conclude that the large presence of expensive glassware in southern Liburnia points to the existence of wealthy clients who could afford to buy these expensive items.

In his paper *The Contribution of Asseria to the Understanding of the Organization of Dalmatia in Emperor Justinian's Era*, the author Željko Tomičić from the Institute of Archaeology in Zagreb (pp. 351–400), uses archaeological knowledge to discuss the position and role of Asseria during historical events in Dalmatia in the 6th century.

The author deals with the annexes on the outer wall of the western fortification, built in Late Antiquity when a Late Antique tower was added onto the outer face of the monu-

padnog ranorimskog bedema pridodana kasnoantička kula. Uvažavajući rezultate arheoloških istraživanja te analizirajući povijesna zbivanja krajem 5. i tijekom 6. stoljeća autor smatra da je Aserija odigrala važnu ulogu u obrani Dalmacije tijekom vlasti Istočnih Gota u Dalmaciji (493. – 537.) i bizantsko gotskih ratova (535. – 555.) zahvaljujući prvenstveno povoljnom geografskom i prometnom smještaju na sjecištu glavnih prometnih putova koji su iz unutrašnjosti Dalmacije vodili prema obali, odnosno glavnom centru antičke Liburnije Zadru. U vrijeme protjerivanja Istočnih Gota s područja sjeverne Dalmacije (535. – 538.) na cijelom je prostoru, najvjerojatnije uključujući i Aseriju, došlo do dodatnog pojačavanja obrambenih sustava, ali i izgradnje potpuno novih, velikih odnosno manjih, utvrda koje su osiguravale kopneni cestovni promet ali i plovni put Jadranom.

Slijedom povijesnih događanja do pojačanog utvrđivanja bedema dolazi tijekom 6. stoljeća kada se na sjeverozapadnoj strani Aserije podiže obrambeni prezid s nasipom na oko pet metara udaljenosti od kasnorepublikanskog masivnog bedema. Do novih utvrđivanja dolazi krajem 6. stoljeća kada se na sjevernom plaštu ranocarskog bedema, između 2. i 3. te 3. i 4. kule podiže pet kontrafora. Sve navedene dogradnje kao građevni materijal koristile su različite ulomke votivnih, sepulkralnih i profanih dijelova antičke Aserije.

mental western early Roman wall. Taking into consideration the results of archaeological investigations and analysing the historical events at the end of the 5th and during the 6th century, the author believes that Asseria played a significant role in defending Dalmatia during the rule of the Ostrogoths in Dalmatia (493–537) and the Byzantine-Gothic wars (535–555), owing primarily to its favourable geographic and traffic position at the junction of the main traffic routes leading from the Dalmatian hinterland to the coast, that is the main centre of ancient Liburnia – Zadar. At the time when the eastern Goths were expelled from northern Dalmatia (535–538), in the entire area, and most probably also in Asseria, the defence systems were reinforced, and new larger as well as smaller fortifications were built to secure the land road traffic but also the naval routes on the Adriatic.

In line with the historical events, the reinforcements of the walls took place during the 6th century when an outer defence wall was built in north-western Asseria with an embankment at around 5 metres from the late Republican massive wall. New fortification took place at the end of the 6th century when five counterforts were built on the northern wall of the early Imperial fortification, between the 2nd and 3rd and the 3rd and 4th tower. All of the mentioned annexes used various fragments of votive, sepulchral and secular monuments of ancient Asseria as building material.

Marina Jurjević

Prijevod i lektura / *Translation and Proofreading*

Sanjin Mihelić

